

V. O KSIĘSTWIE OŚWIĘCIMSKIM I ZATORSKIM

A. Przywilej pierwszy, wcielenia i zjednoczenia z Koroną Księstw Oświęcimskiego i Zatorskiego

[Tekst łaciński]

In nomine Domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam, quae his litteris continentur. Quoniam brevis a natura datus est nobis vivendi cursus, hae vero res, quae ad utilitatem et conservandam generis humani societatem fiunt, memoriam longam desiderant, litteras humana adinvenit ratio, ut si quod ad posteros transmittere velimus, ea litterarum monimentis commendentur et fulciantur. Quamobrem Nos Sigismundus Augustus Dei gratia rex Poloniae, Magnus Dux Litvaniae, Cracoviae, Sandomiriae, Siradiae, Lanciciae, Cuiaviae, Russiae, Prussiae, Mazoviae, Samogitiae, Culmensis, Elbigensis, Pomeraniaeque etc. dominus et haeres, significamus praesentibus litteris Nostris quorum interest universis et singulis, praesentibus et futuris, praesentium notitiam habituris, quod cum antehac a multis annis omnes ordines ac status Regni ac ditionum Nostrarum summo semper studio a Nobis expetebant, ut eiusmodi generalem Regni Nostri conventum indiceremus, in quo de uniendis cum regno Nostro terris ac ducatibus Litvaniae, Prussiae, Oświęcimensi et Zatoriensi necnon de executione omnium iurium et privilegiorum Regni et dominiorum Nostrorum facienda tractaretur et concluderetur ad eaque statum et ordinum Regni ac ditionum Nostrorum postulata praesentem conventum generalem Regni Piotrkoviae celebrandum indixerimus simulque eo conventu generali Regni indicto indixerimus etiam inter alios statibus atque ordinibus omnibus ducatum Nostrorum Osswiecimensis et Zatoriensis conventum particularem in Osswieczim ad eumque conventum Osswiecimensem miseramus nuntium Nostrum, qui nomine Nostro atque omnium statuum Regni Nostri status atque ordines ducatum praedictorum admone-ret et hortaretur, ut ad praesentem generalem Regni conventum ad tractandum cum ordinibus Regni Nostri de unione mutua nuntios suos cum plena facultate mitterent. Quapropter cum ex eodem conventu Osswie-

[Tekst polski]

W imię Boże amen. Na wieczną tę rzecz pamięć, która tym pisaniem iest opisana. Iż krotki czas przyrodzenie użyczyło nam żywota, a te rzeczy, które ku pożytkowi i zachowaniu towarzystwa ludzkiego rodzaju bywają, potrzebują długiej pamięci, dlatego pismo ludzkie należeli, aby to, co chcemy mieć na potomne czasy pamiętne, pismem było obwarowano i podparto. A tak My Sygmunt^a August z łaski bożej Krol Polski, Wielkie Książę Litewskie i ziem krakowskiej, sandomierskiej, sieradzkiej, lanczyckiej, kujawskiej, ruskiej, pruskiej, mazowieckiej, żmudzkiej, chełmieńskiej, elbińskiej, pomorskiej pan i dzie-dziec, oznaimuiemy przez niniejszy list, którym to wiedzieć należy, ninie i potym będącym, którzy tych rzeczy wiadomość będą mieć, iż gdy przed tym od wiele^b lat wszyscy^c stany koronne państw Naszych wielką pilnością tego od Nas żądali, abyśmy takowy walny sjem^d koronny złożyli, na którymby o ziednoczeniu z Królestwem Naszym ziem i księstw litewskich, pruskich, oświęcimskich i Zatorskich i^e także o uczynieniu i wy-giszczeniu^f wszystkich praw i przywilejów koronnych i państw Naszych stanowiono i skończono było, na którą prośbę stanów Królestwa i państw Naszych niniejszy sjem^d walny koronny dla odprawowania tych rzeczy złożyliśmy i zarazem sjem^d walny złożywszy złożyliśmy przy tym między innemi stanom i przełożonym wszystkim księstw Naszych Zatorskich i oświęcimskich sjem^d powiatowy w Oświęcimiu, na który posłaliśmy posła Naszego, któryby imieniem Naszym i wszystkich^g stanów koronnych wszyscy^c stany księstw przerzeczonych napomniął i k'temu przywodził, aby na niniejszy walny sjem^d koronny ku stanowieniu uniej z Koroną i spólnemu ziednoczeniu posły swe z zupełną mocą posłali. A przeto gdy z tego sejmu oświęcimskiego tu przyiechali do Nas i rad Naszych i wszystkich stanów na niniejszym koronnym sejmie zebranych posłowie od stanów wszelkich księstw przerzeczonych z zupełną mocą

^a VL: Zygmunt. ^b VL: wiela. ^c VL tu i dalej: wszystkie. ^d VL tu i dalej: sejm. ^e Brak w VL
^f VL: niszczeniu. ^g VL: wszystkich.

czimensi venissent huc ad Nos et consiliariorum Nostrorum, omnium statuum atque ordinum in praesenti conventu generali Regni congregatorum praesentiam nuntii ab ordinibus et statibus ducatum praedictorum cum plena facultate missi nomine omnium statuum et ordinum ducatum praefactorum ad Nos referentes illos omnes et singulos unionem supramemoratam cum Regno et ditionibus Nostris non abnuere, iis quidem legibus et conditionibus, ut in constituenda unione hac iura, privilegia litteraeque atque usitatae consuetudines illorum, tam generaliter omnibus, quam etiam cuilibet eorum seorsim servientes, a maioribus et praedecessoribus Nostris et aliis quibusvis ducatum praedictorum possessoribus obtentae, in suo robore et vigore per Nos conservarentur et manutenerentur, praeterea quoque, si iuxta conditiones et articulos inferius descriptos per nuntios eosdem hic idem coram Nobis propositos ad regnum Nostrum susciperentur et adiungerentur.

1. Nos itaque cum senatoribus et consiliariis Nostris omnibusque statibus et ordinibus Regni et ditionum Nostrarum in praesenti conventu congregatis atque cum eisdem ducatum praefactorum nuntiis communi consilio et tractatione aliquandiu habita vigore et auctoritate praesentis conventus conclusimus, ordinavimus atque constituimus eosdem ducatus superius memoratos, Oszwieczimensem scilicet et Zathoriensem, omnesque status et ordines eorundem ducatum cum omnibus castris, fortalitiis, districtibus, territoriis et fundis quibusvis ac eorum incolis ad corpus et gremium in iusque et titulum hereditarium Regni Poloniae et ad iura, privilegia, libertates, immunitates et praerogativas illius esse suscipiendos, adoptandos et cum Regno Nostro Poloniae ditionibusque illi subiectis uniendos, uti quidem suscipimus, adoptamus et adiungimus ducatusque praefatos terrae et palatinatui Cracoviensi tanquam viciniori (quemadmodum id a Nobis per eosdem ducatum praedictorum nuntios petitum est) annectimus et incorporamus praesentibus temporibus perpetuis.

2. Conservantes nihilominus eos omnes vigore et auctoritate praesentis conventus in

posłani, opowiadając^h Nam imieniem wszystkich stanów księstw przerzeczonych, iż oni wszyscy i każdyⁱ z osobna nie zbraniają się uniej wyżej mianowanej z Królestwem i państw Naszemi, wszakże za tymi kondycjami, aby w stanowieniu tej uniej prawa, przywileje, listy i zwyczaje ich, których zdawna używają, które tak powszechnie wszystkim, iako też każdemu^j z osobna przynależą i których od przodków Naszych i od innych dzierzawiec księstw przerzeczonych dostąpili, w swej mocy i władze były przez Nas zachowane i trzymane, ażeby też wedle kondycyjej^k i artykułów niżej opisanych, które są przez też posły przed Nami przełożone, do Królestwa Naszego byli przyjęci i^l przyłączeni.

1. Oświęcim i Zator wcielony do Korony^m.

My tedy z radami Naszemi, ze wszystkimi stany Królestwa i państw Naszych tu na tym sejmie zebranymi z posły księstw przerzeczonych, za spoiną radą i namowami przez niektórych czas mianem, za mocą ni-nieiszego sejmu zamknęliśmy, postanowili i postanawiamy, aby przerzeczoneⁿ księstwa wyżej mianowane oświęcimskie i Zatorskie i wszystkie stany tych księstw ze wszystkimi ich zamki, twierdzami, powiaty, rozdziały i grunty ktoremikolwiek i ich obywatelmi do ciała i^o iedności w prawo i w tytuł Królestwa Polskiego i do praw, przywilejów, wolności, swobod i nadania iego przyjęliśmy, do Korony Polskiej przyłączamy, iakoż przyjmujemy, przysposobiamy i przyłączamy księstwa przerzeczone do ziemie województwa krakowskiego iako bliższego (iakoż o to przez posły księstw przerzeczonych od Nas iest proszono) przyłączamy, wcielamy, przez niniejszy list na wieczne czasy.

2. Prawa oświęcimskie i Zatorskie w całe zachowane. O wspólnej pomocy^m.

^h VL: opowiadając. ⁱ VL: każdy. ^j VL: każdemu. ^k VL: kondycyi. ^l Brak w VL. ^m Brak tego tytułu w VL. ⁿ VL: przerzeczone. ^o Brak w VL.

omnibus et singulis iuribus, privilegiis, litteris, immunitatibus et praerogativis, ipsis tam generaliter omnibus, quam etiam cuilibet eorum seorsum a praedecessoribus Nostri et aliis quibusvis ducatum praefatorum heredibus et possessoribus concessis, declarantes quoque et decernentes omnes et singulos subditos Nostros ducatum praefatorum incolas salvos et illaesis eorum pristinis iuribus et privilegiis omnia et singula reipublicae Regni Nostri onera atque cum aliis regni et ditionum Nostrarum incolis ferre et sustinere, pariter quoque omnibus praerogativis, iuribus, immunitatibus et libertatibus, quibus in universum omnes subditi Nostri gaudent et utuntur, uti frui et gaudere necnon eodem iure ac eisdem iuris processibus, quibus nobilitas Regni Nostri indicantur, deinceps indicari debere perpetuis temporibus.

3. Praeterea ad articulos per praedictos ducatum praefatorum nuntios propositos de consensu senatorum et consiliariorum Nostrorum ac omnium statuum atque ordinum Regni et ditionum Nostrarum petitioni eorundem nuntiorum annuentes constituimus, uti quidem statuimus, ordinamus et decernimus praesentibus, articulos inferius descriptos in ducatus superius memoratis temporibus perpetuis in vim legis esse observandos.

4. Primum quidem, quod etsi ducatus praenominati Regno Nostro iuribusque illius uniti et incorporati terraeque et palatinatui Cracoviensi adiuncti sunt, nihilominus tamen, ut nobilitas illorum ducatum habeat singularia iudicia et officia sua terrestria et castrensia eorumque indiciorum et officiorum officiales omnes, tam terrestres, quam castrenses, sint semper indigenae atque possessionati. Deinde quandoquidem electio iudicis, subiudicis et notarii vigore unionis et incorporationis praesentis ad magnificum palatinum Cracoviensem nunc et pro tempore existentem deinceps pertinere debet, ut occurrente vacatione unius cuiusvis officiorum praedictorum, cum de ea magnifico palatino Cracoviensi fuerit denuntiatum, teneatur magnificus palatinus Craco-

Wszakże zachowując ie wszystkie^o za mocą i władzą niniejszego sejmu we wszystkich i koźdych^p z osobna prawach, przywileiach, liściech swobodach i nadaniu, które iem^q są nadane tak pospolicie wszystkim^r, iako koźdemu z nich z osobna od przodków Naszych i od innych wszystkich przerzeczonych księstw dziedziców i dzierżawiec, to^s objaśniając i skazując, aby wszyscy i koźdyⁱ z osobna poddani nasi księstw przerzeczonych (zostawiwszy nienaruszone i całe ich pierwsze prawa i przywileie) ^twszystki i kaźde^t z osobna Rzeczypospolitej Królestwa Naszego brzemiona iednako z innemi Królestwa i państw Naszych obywatelmi znosić i podeimować wspolek ze wszystkimi nadaniami^u, prawy, swobodni i wolnościami, z których się pospolicie wszyscy poddani Nasi weselą i których używają, z których też oni mają się weselić i onych używać i także tymże prawem i postępkami prawnymi, którymi szlachta Królestwa Naszego sądzi, napotym mają być sążeni na wieczne czasy.

3. A na artykuły podane przez posły przerzeczonych księstw za Zwoleniem panów rad, wszystkich stanów Królestwa i państw Naszych, zwalając na prośby tychże posłów, ustawiamy, skazujemy i rozporządzamy, iakoż ustawiamy, rozrządzamy i skazujemy niniejszym listem, aby artykuły niżej napisane w Księstwach wyżej mianowanych na wieczne czasy za prawo były chowane.

4. O sążdziech i urzędnikach oświećimskich i zatorskich^v.

Naprzód, acz księstwa przerzeczone z królestwem Naszym i prawami iego są ziednoczone i wcielone i ziemi i wojewodztwu krakowskiemu przyłączone, wszakże aby szlachta księstw onych miała osobliwe sądy i urzędy swe ziemskie i grodzkie a tych sądów i urzędów aby urzędnicy osiedli byli. K'temu iż wybieranie sądziego, podsądka i pisarza za mocą ziednoczenia i wcielenia niniejszego na wielmożnego wojewodę krakowskiego teraz albo^w za czasem będącego na potomne czasy ma należeć, aby za wakowaniem koźdego^x z tych urzędów, gdy o nim wielmożnemu wojewodzie krakowskiemu będzie obwieszczono, wielmożny wojewoda krakowski teraz i na

^o Zob. s. 134. ^p VL: koźdych. ^q VL: im. ^r VL: wszystkim. ^{i,j} Zob. s. 135. ^s VL: co. ^t VL: wszystkie i kaźde.

^u VL: nadaninami. ^v Brak tego tytułu w VL. ^w VL: abo. ^x VL: koźdego.

viensis nunc et pro tempore existens intra decursum quatuor septimanarum electionem novi officialis indicere et perficere. Quod si vero is aliquibus arduis negotiis fuerit interim impeditus electionemque eiusmodi indicere aut ei in teresse non potuerit, teneatur eandem electionem ex commissione ipsius castellanus Oszwie czimensis pro tempore existens ad debitum effectum deducere, ne per hoc iustitia hominum differatur et protrahatur. Electus vero iudex, subiudex et notarius Nobis more aliarum terrarum Regni Nostri praesentari ac per Nos confirmari debebit.

5. Iudicia vero haec terrestria in ducatus suprascriptis eo deinceps ordine et modo celebrari debebunt, ut in iudiciis seu terminis terrestribus in Oszwiecim celebrandis iudex terrestris Oszwiecimensis locum suum obtineat, iudex vero Zatoriensis subiudicis loco ei assideat. In terminis vero seu iudiciis terrestribus in Zator celebrandis iudex Zatoriensis locum suum obtineat, iudex vero Oszwiecimensis similiter loco subiudicis ei assideat. Quod si vero moderni iudiciorum terrestrium officiales propter aetatem propectam officiis cedere voluerit, id illis liberum erit.

6. Item termini seu iudicia terrestria in eisdem ducatus alternatis vicibus singulis annis bis in anno celebrari debebunt, videlicet in Oszwiecim prima quidem vice feria secunda post festum Trium Regum proxima, altera vero pro feria secunda post festum sancti Johannis Baptista proxima. Similiter quoque in Zator bis in anno, prima quidem vice pro feria quinta intra dies Quadragesimae, qui quatuor tempora communiter vocantur, altera vero pro feria secunda ante festum sancti Michaelis Archangeli proxima.

7. Praeterea ii omnes et singuli subditi Nostri ducatum praefatorum qui antehac a iure eorundem ducatum per Nos exempti et iuribus Regni donati adscriptique et adiuncti erant ad eandem iurisdictionem redire unoque et eodem iure cum aliis omnibus unicuique conquerenti in iudiciis praedictis respondere tenebuntur. Actiones quoque omnes, quaecunque antehac in iudicia illa priora introductae

potum będący we czterech^y niedzielach wybieranie nowego urzędnika złożyć i skończyć był powinien. A jeśli ten ktoremi trudnemi sprawami będzie na ten czas zatrudnion a wybieranie takowego złożyć albo^w przy nim być nie mógł, będzie powinien z poruczenia iego kasztelan oświęcimski za czasem będący ku skutku słusznemu to przywieść, aby przez to sprawiedliwość ludzka nie była zwłoczona. A wybrany sędzia, podsędek i pisarz Nam wedle zwyczaju innych ziem Królestwa Naszego ma być deforowan i przez Nas ma być potwierdzon.

5. O sędziach i rocech^z.

A sądy ziemskie w księstwach przeznaczonych napotym tym porządkiem i obyczajem mają być sprawowane. Na sędziach albo^w rocech ziemskich, które mają być w Oświęcimie sprawowane, sędzia ziemski oświęcimski niech swe miejsce^{aa} dzierży, a sędzia Zatorski niech za podsędką przy nim siedzi. A na rocech albo^w sędziach ziemskich, które będą w Zatorze sprawowane, sędzia Zatorski niech swe miejsce^{aa} dzierży a sędzia oświęcimski niech przy nim na miejscu^{ab} podsędkowym siedzi. A jeśli niniejsi urzędnicy sądów ziemskich dla starości zechcą puścić urzędy, to im wolno niech będzie.

6. Wielekroć być mają i kiedy^{ac}.

Też roki albo^w sądy ziemskie w tychże księstwach zobopolnie dwakroć w roku mają być odprowadzane, to jest w Oświęcimiu pierwszy raz w poniedziałek pierwszy po Trzech Królach [po 6 I], a drugi raz w poniedziałek pierwszy po święcie świętego Jana Krzyciela [po 24 VI]. Także w Zatorze dwakroć w roku, pierwszy raz w piątek we dni wielkiego postu, które pospolicie suchedniami zowią^{ad}, a drugi raz w poniedziałek pierwszy przed świętym Michałem Archaniołem [przed 29 IX].

7. O prawie oświęcimskim^{ae}.

Też ci wszyscy i każdy^{af} z osobna poddani Nasi księstw przeznaczonych, którzy przedtym od prawa księstw przeznaczonych byli przez Nas wyjęci a prawom^{ag} Królestwa Naszego byli przypisani, przyłączeni i darowani, mają się przywrócić do takowegoż porządku prawa i iednym i tymże prawem ze wszystkimi^{ah} innemi każdemu^{ai} na nie się żałującemu w są-

^y VI: czterech. ^w Zob. s. 136. ^z Brak tego tytułu w VL. ^{aa} VL: miejsce. ^{ab} VI: miejscu. ^{ac} Brak tego tytułu w VL.

^{ad} VL: zowią. ^{ae} Brak tego tytułu w VL. ^{af} VL: każdy. ^{ag} VL: prawom. ^{ah} VL: wszystkimi. ^{ai} VL: każdemu.

sunt, eodem iure, quo iudicari coeptae sunt, finiri et determinari debebunt. Quas etiam magnificus Johannes de Ocziessyno Regni Nostri cancellarius, Cracoviensis generalis illorumque ducatum capitaneus vel pro tempore existens autor itate officii sui et vigore pristini Silesitici iuris et processus exequi et ad debitum effectum deducere debebit.

8. Decreta etiam, inscriptiones, resignationes, protestationes, processus, citationes et quaelibet controversiae, acta et acticata omnia sermone et idiomate Polonico in acta tam terrestria quam castrensia, deinceps inscribi et induci debebunt. Iudicia et officia castrensia more aliorum iudiciorum et officiorum castrensiu Regni Nostri in ducatibus supramemoratis deinceps in uno loco, videlicet in Oszwieczim teneri, celebrari et observari debebunt.

9. Quoad vero negotia et tractationes de republica attinet, promittimus, ut quoties conventus particulares in terris et palatinatibus Regni Nostri pro more ante conventum generalem per Nos indicti fuerint, toties Nos eisdem ducatum praefatorum statibus per litteras Nostras, quemadmodum ad alias terras solemus, denunciatus esse, ut et ipsi electo uno nuntio in Oszwieczim vel in Zator eum ad conventum particularem Proschoviensem remittant. Qui una cum nuntiis in conventu Proschoviensi electis primum ad generalem Novae Civitatis Korczyn, deinde vero ex eo ad generalem Regni conventum more aliorum nuntiorum terrarum Minoris Poloniae se conferre debebit. Quem etiam Nos pro victu iusto solario provisuri in eoque longioris itineris rationem habituri sumus.

10. Postremo, quoties communis et generalis Regni bellica expeditio per Nos aut successores Nostros indicta fuerit, tenebitur iam exnunc et deinceps nobilitas ducatum illorum onus bellicae expeditionis aequae cum aliis omnibus Regni Nostri subditis ferre et sustinere necnon, quoties contributio seu exactio generalis in conventu generali Regni de posses-

dziech przerzeczonych będą powinni odpowiadać. A sprawy wszystkie^{aj}, którekolwiek przedtym na sądy one pierwsze były wiedzione^{ak}, tymże prawem, którym są poczęte sądzić, mają być skończone i skazane. Które też wielmożny Jan z Ocieszyna, Królestwa Naszego kanclerz, krakowski i onych księstw starosta, albo który za czasem będzie, za władzą urzędu swego i mocą pierwszego śląskiego prawa i postępkowi wykonywać i ku słusznemu skutkowi przywozić będzie powinien.

8. O zapisiech, pozwiech etc.^{al}

Też dekrety, zapisy, rezygnacje, protestacje, prawne postęпки, pozwy i wszystkie kontrowersyje, sprawy i te rzeczy, które są w księgi wwiedzione, polskim ięzykiem w akta tak ziemskie iako grodzkie napotym mają być wpisowane i wwodzone. Sądy i urzędy grodzkie zwyczajem inych sądów i urzędów grodzkich Królestwa Naszego w księstwach wyżej namienionych napotym na iednym miescu^{am}, to jest w Oświęcimiu, mają być trzymane, sprawowane i chowane.

9. O posłach^{an}.

A co się dotyczy spraw i traktatów o Rzeczypospolitej, obiecuiemy, iż ilekroć sejmy powiatowe w ziemiach i wojewodztwach Królestwa Naszego wedle zwyczaju przed sejmem walnym przez Nas złożone będą, tylekroć My tymże^{ao} księstw przerzeczonym stanom przez listy Nasze, iakośmy zwykli do inych ziem, obwieścimy, aby i oni, wybrawszy iednego posła w Oświęcimie albo^w w Zatorze, onego na powiatowy sjem^{ap} proszowski posłali, który wspołek z posły na sejmie proszowskim obranemi naprzód na wielki do Nowego Miasta Korczyna, potym z niego na walny sjem^{ap} zwyczajem innych posłów ziem Małej Polski będzie powinien iechać. Ktorego My słusznym na strawę opatrzeniem, mając baczenie na wielkość drogi, opatrzymy.

10. Na ostatek, ilekroć pospolite ruszenie Królestwa będzie przez Nas albo^w potomki Nasze złożone, będzie powinna już od tego czasu i napotym szlachta księstw onych brzemień wojennej wyprawy wspołek ze wszystkimi innemi Królestwa Naszego poddanemi nosić i podeimować. I też ilekroć składanie albo^w pobor pospolity na sejmie walnym ko-

^{aj} VL: wszystkie. ^{ak} VL: wwiedzione. ^{al} Brak tego tytułu w VL. ^{am} VL: miejscu. ^{an} Brak tego tytułu w VL.

^{ao} VL: tychże. ^w Zob. s. 136. ^{ap} VL: sejm.

sionibus cuiuslibet laudata et decreta fuerit, quandoquidem apud eos veteres quietationes in usu hactenus non fuerint, tenebuntur et debebunt eandem similiter ducatum praefatorum incolae aequo iure cum aliis Regni Nostri incolis pendere et exolvere. Ab exactionibus vero et oneribus in Silesia antiquitus exigere et imponi solitis illi et successores eorum liberi et immunes erunt temporibus perpetuis.

In quorum omnium fidem et testimonium sigillum Nostrum praesentibus est appensum. Actum et datum Petricoviae in conventionem generali Regni feria sexta ante dominicam ludica proxima anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo tertio [26 III 1563], regni vero Nostri trigesimo quarto. Praesentibus ibidem reverendissimo reverendis in Christo patribus dominis necnon magnificis, generosis et venerabilibus Iacobo Uchański archiepiscopo Gneznensi, legato nato et Regni Nostri primate, Philippo Padniewski Cracoviensi, Nicolao Wolski Cuiaviensi, Alberto Starozrzebski Chelmensi, Dionisio Sancigniewski nominato Camenecensi episcopis, Martino de Zborow castellano Cracoviensi, Schidloviensi, Odolanoviensique capitaneo, Spythkone Jordan de Zakliczin Cracoviensi, Przemysliensi, Camionacensisque capitaneo, Andrea de Koszcielec Poznaniensi, Bydgosciensique [et] Pyzdrensi capitaneo, Ianusio de Koszcielec Siradiensi, Maioris Poloniae generali Naklensisque capitaneo, Johanne de Sluzewo Brzestensi et capitaneo Coninensi, Nicolao a Szieniawa Russiae, exercituum Regni Nostri supremo capitaneo, Johanne Starzechowski Po-doliae et Drohobicensi capitaneo, Stanislaw Lawski a Strzegoczino palatino et vicesgerente Nostro in Mazovia, Andrea Szirpski de Gulczewo Ravensi et capitaneo Plocensi palatinis, Petro Czarnkowski Poznaniensi, Georgio Konarski Calisiensi, Stanislaw Herborth de Fulstin Leopoliensi, Adamo Wilkanowski Plocensi et capitaneo Cziechanoviensi, Johanne Liuthomirski Ravensi, curiae Nostrae thesaurario, Lanciensi, Radomiensique capitaneo, Valentino Dembienski Sandecensi, Regni Nostri thesaurario et capitaneo Chenczinensi, Sebastiano de Mielecz Vislicensi, Johanne Tomiczki Rogoznensi, Johanne Syrakowski Landensi, curiae Nostrae referendario et capitaneo Przedecensi,

ronnym z majątności każdego^{aq} będzie uchwalon (gdyż w nich w obyczaju starych kwitów nie było), będą powinni takowyż pobor kmiecie księstw przerzeczonych iednakimże obyczaiem i prawem z innemi Królestwa Naszego poddanemi płacić i wydawać. A od podatków i brzemion, które z staradawna w Śląsku zwykły być wyciągane i układane, oni i potomkowie ich wolni i swobodni będą na wieczne czasy.

Na których rzeczy wiarę i świadectwo pieczęć Nasza iest zawieszona. Działo się i dan iest w Piotrkowie w piątek przed niedzielą Iudyka roku Bożego 1563^{ar} a Królestwa Naszego trzydziestego czwartego. Przy czym obliczni byli nauczciwsi i uczciwi w Chrystusie oicowie, panowie i wielmożni, urodzeni i wielebni, Jakub Uchański arcybiskup gnieźnieński, **legatus natus** i Królestwa polskiego prymas, Filip Padniewski krakowski, Mikołaj Wolski kujawski, Wojciech Starozrzebski chełmski, Dyonizy Secygniowski nominat kamieniecki biskupi, Marcin z Zborowa kasztelan krakowski, szydłowski, odalanowski^{as} starosta, Spytek Jordan z Zakliczyna krakowski, przemyski^{at}, kamionacki^{au} starosta, Andrzej z Kościelca poznański, bydgoski, pyzdrowski starosta, Janusz z Kościelca sieradzki, Wielkiej Polski generał i nakielski starosta, Jan z Służewa brzeski^{av}, starosta koniński, Mikołaj z Sieniawy ruski i na- wyższy^{aw} hetman Królestwa Polskiego, Jan Starzechowski podolski i starosta drohobycki, Stanisław Lawski z Strzekocina, wojewoda i wicegerent w Mazowszu, Andrzej Sieprski^{ax} z Golczewa rawski i starosta płocki, wojewodowie, Piotr Czarnkowski poznański, Jerzy Konarski kaliski, Stanisław Herbort z Fulstyna lwowski, Adam Wilkanowski płocki i starosta ciechanowski, Jan Lutomierski^{ay} rawski, nadworny podskarbi, łęczycki, radomski starosta, Walenty^{az} Dębiński sądecki, Królestwa Naszego podskarbi i starosta chęciński, Sebestyan z Mielca wiślicki, Jan Tomicki rogoziński, Jan Sierakowski łędzki^{ba} dworu Naszego referendarz, starosta przedecki, Piotr Barzy przemyski i starosta lwowski, Jan Sienieński z Gólogór halicki, Mikołaj Ligęza z Bobrku Czechowski i starosta żydaczowski, Kasper Zebrzydowski nakielski, Stanisław Wolski brzeziński i starosta krzepicki, Krzysztof Myszkowski z Mirowa

^{aq} VL: każdego. ^{ar} VL: 1564. ^{as} VL: odolanowski. ^{at} VL: przemyski. ^{au} VI: kamieniecki. ^{av} VL: brzeski. ^{aw} VL: najwyższy. ^{ax} VL: Sierpski. ^{ay} VL: Lutomirski. ^{az} VL: Walenty. ^{ba} VL: łęcki.

Petro Barzy Przemysliensi et capitaneo Leopoliensi, Iohanne Szieniensi de Golegory Haliciensi, Nicolao Ligeza de Bobrek Czechoviensi et capitaneo Zydaczoviensi, Casparo Zebrzydowski Naklensi, Stanislao Wolski Brzeziniensi et capitaneo Krzepicensi, Christophero Myszkowski de Mirow Oszwieczimensi, Nicolao Łączki Camenensi, Iohanne Gomolinski Spicimiriensi, Stanislao Splawski Sanocensi^{bf}, Swietoslao Lipiczki Conariensi castellanis, Iohanne de Ocieszyno Regni Nostri cancellario, Cracoviensi generali, Oszwieczimensi, Zatoriensi, Samboriensi Olstiniensi capitaneo, Petro Myszkowski Regni Nostri vicecancellario, decano Cracoviensi, Gneznensi, Poznaniensi, Plocensi Lanciensi praeposito, Stanislao Karnkowski cantore Gneznensi, scolastico Lanciensi, canonico Cracoviensi, maiore secretario et curiae Nostrae referendario, Andrea Przerembski Gneznensi Cracoviensi canonico. Iohanne Skaszewski canonico Plocensi, secretariis Nostri et aliis quam plurimis fidedignis circa praemissa existentibus. Datum vero per manus praefati reverendi Petri Myszkowski Regni Nostri vicecancellarii, decani Cracoviensis, Gneznensis, Poznaniensis, Plocensis Lanciensi praepositi, sincere Nobis dilecti. Sigismundus Augustus Rex subscripsit.

oświęcimski, Mikołaj Łancki^{bb} kamieński, Jan^{bc} Gomoleński spicymirski^{bc}, Stanisław Splawski santocki, Swetosław^{bd} Lipnicki konarski, kasztelanowie, Jan z Ocieszyna Królestwa Polskiego kanclerz, krakowski generał, Oświęcimski, Zatorski, Samborski, olsztyński starosta, Piotr Myszkowski Królestwa Naszego polskiego podkanclerzy, dziekan krakowski, gnieźnieński, poznański, płocki, łączycki proboszcz, Stanisław Karnkowski kantor gnieźnieński, scholastyk łączycki, więszy^{be} sekretarz, dworu Naszego referendarz, Andrzej Przerębski gnieźnieński, krakowski kanonik, Jan Skaszewski kanonik płocki, sekretarze Nasi i innych barzo wiele godnych wiary, którzy byli przy rzeczach przerzeczonych. Dan przez ręce uczciwego oica Piotra Myszkowskiego Królestwa Naszego podkanclerzego etc., Nam wiernie miłego.

B. Wtóry przywilej poprawy wcielenia i ziednoczenia Księstw Oświęcimskiego i Zatorskiego

[*Tekst łaciński*]

Sigismundus Augustus Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Litwaniae, Russiae, Prussiae, Mazowiae, Samogitiaque etc. dominus et heres.

1. Significamus praesentibus litteris Nostris quorum interest universis, quod etsi in proxime praeterito conventu generali Piotrkoviensi ante conventum praesentem generalem Warschoviensem proxime et immediate celebratu ducatus Nostri Oszwieczimensis et Zathoriensis de mutuo et communi consensu omnium ordinum et statuum tam Regni Nostri, quam etiam eorum ducatum suprascriptorum, Regno Nostro uniti et incorporati atque palatinatui Cracoviensi in perpetuum adiuncti

[*Tekst polski*]

Zygmunt August z łaski Bożej kroi polski, wielkie książę litewskie, ^aruski, pruski, mazowiecki, żmudzki^a, pan i dziedzic.

1. Deklaracyj a pierwszego przywileju^b. Oznaimuiemy wszystkim, którym to wiedzieć przynależy, teraz i potym będącym, iż acz na blisko przeszłym sejmie walnym piotrkowskim, przed tym warszawskim księstwa Nasze oświęcimskie i Zatorskie za obojnym^c [i] pospolitym zwoleniem przełożonych i stanów tak Królestwa Naszego, iako też tamtych księstw przerzeczonych, z Królestwem Naszym były ziednoczone i wcielone, i wojewodztwu krakowskiemu na wieki przyłączo-

^{bb} VL: Łącki. ^{bc} VL: Gomoliński spicymierski. *błędnie*: Santocensi. ^{bd} VL: Swetosław. ^{be} VL: więszy. ^{bf} W rkps.

^a a VL: ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie etc. ^b Brak tego tytułu w VL. ^c VL: zobopolnym.

sint, prout de his litterae privilegii Nostri auctoritate eiusdem proxime praeteriti conventus generalis Piotrkoviensis editae et emanatae latius disponunt atque testantur, tamen quoniam status atque ordines eorundem ducatum praefatorum, ut praemisum est, Regno Nostro incorporatorum acceptis a Nobis eiusdem incorporationis litteris melius deliberati in nonnullis articulis in eisdem privilegii superscripti litteris contentis per nuntios suos ad praesentem conventum generalem Warschoviensem missos a Nobis totoque senatu ac omnibus ordinibus et statibus Regni Nostri in conventu praesenti congregatis eam meliorationem et correctionem, quae his litteris inferius descripta est, fieri petierunt, Nos itaque, cum consiliariis Nostris ac nuntiis terrestribus omnibusque statibus ac ordinibus in praesenti conventu congregatis diligenti et accurata prius de his deliberatione ac mutuis tractatibus praehabitis, petitionibus praefatorum nuntiorum ab ordinibus et statibus ducatum praefatorum annuntantes vigore et auctoritate eiusdem praesentis conventus generalis de communi consensu et consilio omnium statuum atque ordinum Regni Nostri statuimus, conclusimus et ordinavimus, prout per praesentes statuimus, concludimus et ordinamus in articulis inferius descriptis eam meliorationem et correctionem in vim statuti et constitutionis publicae perpetuis temporibus tenendam atque observandam.

2. Primum quidem, quod etsi vigore privilegii incorporationis factae nobilitas illorum ducatum suum specialem districtum obtineat, quia tamen in toto terrae et palatinatu Cracoviensi adiuncti sint ideoque hoc idem incorporationis privilegium lucidius declarantes statuimus atque ordinamus, ut nobiles ac indigenae illorum ducatum seu potius vigore incorporationis districtum deinceps in perpetuum cum successoribus suis sint capaces atque habiles ad obtinendum quasvis dignitates aut quaevis officia in toto palatinatu Cracoviensi.

3. Deinde etsi in eodem incorporacionis privilegio constitutum sit, ut vacante aliquo officio iudicii terrestres illorum districtum, in quantum interea temporis magnificus palatinus

ne, iako o tym list przywileju Naszego za władzą tegoż blisko przeszłego sejmu piotrkowskiego walnego wydany szerzej obmawia i świadczy, wszakże i[ż] stany tychże księstw przereczonych, iako się powiedziało, do Królestwa Naszego wcielonych, wzięwszy od Nas listy tegoż wcielenia, lepiej się rozmyśliwszy na niektóre artykuły, w tymże przywileju wyższej mianowanym wypisane, przez posły swe na niniejszy sjem^d walny koronny warszawski posłane, od Nas i od wszystkiej rady i wszystkich stanów Królestwa Naszego na sejmie niniejszym zebranych tej poprawy i polepszenia, która niżej iest napisana, prosili, My tedy z radą Naszą i posły ziemskimi i stany na niniejszym sejmie zebranymi pilne i wielkie na to mając uważenie i mając pierwej zobopolną na to radę i namowy, zwałając na prośbę przereczonych posłów, za władzą i mocą tegoż niniejszego sejmu walnego, za pospolitym zwoleniem i radą wszystkich^e stanów Królestwa Naszego ustawiamy, zamknęliśmy i rozrządzili, iakoż przez niniejszy ustawiamy, zamykamy, rozrządzamy w artykułach niżej napisanych takową poprawę i obyczaj, który ma być chowan i dzierżan na wieczne czasy iako statut i konstytucja pospolita.

2. O dygnitarstwach^f.

Naprzód, iż acz za mocą przywileia^g, który iest uczynion o wcieleniu tych księstw, szlachta onych księstw ma swój osobliwy powiat, a wszakże iż we wszystkim iest wojewodztwu krakowskiemu przyłączona, dlatego, ten przywilej wcielenia iasniej objaśniając, ustawiamy i rozrządzamy, aby szlachta i obywatele onych księstw za władzą przywileia^g, który iest uczynion około wcielenia onych powiatów, napotym na wieczne czasy z potomki swemi byli sposobnemi ku wzięciu i otrzymaniu wszelkich dostoieństw i innych wszelkich urzędów we wszystkim wojewodztwie krakowskim.

3. O wakancyjej dygnitarzow^h.

Też acz w tymże przywileju wcielenia postanowiono iest, iż gdyby który urząd ziemski wakował onych powiatów a w ten czas wiel-

^d VL: sejm. ^e VL: wszytkich. ^f Brak tego tytułu w VL. ^g VL: przywileju. ^h Brak tego tytułu w VL.

Cracoviensis pro tempore existens aliquibus arduis negotiis fuerit impeditus, propter quae electionem publicam indicere aut ipsemet ei interesse non poterit, teneatur eandem electionem ex commissione ipsius magnifici palatini Cracoviensis castellanus Oszwieczimensis pro tempore existens indicere et ad debitum effectum deducere. Nihilominus tamen nunc certis ac legitimis rationibus ad id adducti ad eandem ordinationem et articulum superscriptum hoc insuper adiciendum et in vim statuti esse observandum statuimus, ut similiter in eventu vacationis alicuius officialium iudiciorum terrestrium praefatorum non modo castellanus Oszwieczimensis, verum et capitaneus Oszwieczimensis et Zatoriensis pro tempore existens electionem novi officialis ex commissione eiusdem magnifici palatini Cracoviensis nobilitati indicere eamque ad debitum effectum deducere possit et valeat.

4. Praeterea etsi in eodem supramemorato incorporationis privilegio deputata et assignata sint diversa tempora et loca ad iudicia terrestria celebranda, tamen quoniam nobilitas illorum districtuum nunc melius deliberata hac in re eam correctionem per nuntios suos a Nobis totoque praesenti conventu fieri petiit, statuimus atque ordinamus perpetuis temporibus observandum, ut deinceps iudicia terrestria non in alio loco, quam in oppido Zathor, nec aliis temporibus, quam singulis feriis quintis inter dies quatuor-temporum anni immediate constitutis semper celebrentur et exercentur.

5. Insuper quoniam in illis ducatus seu districtibus superscriptis semper antehac observari solitum fuerit, quod chirographa et fideiussoriales litterae seu inscriptiones per alterum alteri factae in maximo vigore ac robore observabantur, etsi Nos quidem nobilitatem districtum illorum post incorporationem Regno factam eiusmodi constitutione gravari noluerimus, quod aliquis teneatur ad eiusmodi chirographa aut fideiussoriales inscriptiones faciendas aut observandas, tamen petitionibus nobilitatis districtuum illorum hac in re ad Nos factis adducti eisque annuentes permittimus atque statuimus deinceps perpetuo observandum, ut si aliquis nobilium districtuum praefatorum ultro ac sua

możny wojewoda krakowski, za czasem będący, iakiemi trudnemi sprawami był zatrudnion, dla których wybrania pospolitego złożyć alboⁱ przy nim sam być nie mógł, aby powinien był też obieranie z poruczenia tegoż wielmożnego wojewody krakowskiego kasztelan oświęcimski, za czasem będący, złożyć i ku słusznemu końcu przywieść. Wszakże teraz pewnemi i słusznemi przyczynami k'temu przywiedzeni do tegoż postanowienia i artykułu wyższej napisanego ustawiamy, aby nadto było przydano i iako statut mocno chowano, aby także, gdy wakować będzie urząd sądowy iaki ziemski, nie tylko kasztelan oświęcimski, ale też i starosta oświęcimski i zatorski, za czasem będący, obieranie nowego urzędnika za zleceniem tegoż wielmożnego wojewody krakowskiego szlachcie złożyć i ono do słusznego końca przywieść mógł i władzę tę miał.

4. O sędziach i ich miejscuⁱ

Też acz w tymże przywileju wcielenia wyższej omienionym są naznaczone i złożone różne miejsca^k ku sprawowaniu sądów ziemskich, wszakże iż szlachta tych powiatów, teraz lepiej rozmyśliwszy się w tej rzeczy, takowej poprawy przez posły swe od Nas i wszystkiego sejmu prosiła, ustawiamy i tak rozprawujemy na wieczne czasy, aby na potym sądy ziemskie nie na innym miejscu, iedno w miasteczku Zatorze, i nie innych czasów, jedno w każde^l piątki w czasie suchych dni w roku każdym postanowionych zawždy były sądzone i odprawowane.

5. O cyrografiach i zapisach^m. Nadto iż w onych księstwach alboⁱ powieciach wyższej omienionych zawždy przedtym to było zachowano, iż cyrografy i listy alboⁱ zapisy rękoiemstwa, które ieden drugiemu czynił, były wielkiej mocy i władzejⁿ, acz My szlachty powiatów onych po uczynieniu wcielenia ich do Królestwa takową ustawą nie chcieliśmy obciążać^o, aby kto miał być powinien ku czynieniu i trzymaniu takowych cyrografów alboⁱ zapisów rękoiemstwa, wszakże, prośbami szlachty powiatów onych przywiedzeni, zwalając na nie, dopuszczamy i ustawiamy na wieki to chować, iż ieśli który z szlachty onych powiatów dobrowolnie takowym cyrografem alboⁱ listem rękoiemstwa

ⁱ Tu i niżej w VL: abo. ^j VL: miejscu. Brak także tego tytułu. ^k VL: miejsca. ^l VL: każde. ^m Brak tego tytułu w VL. ⁿ VL: władzy. ^o VL: obciążać.

eiusmodi chirographo aut fideiussorialibus litteris ratione cuius cunque et quancunque maximi aut minimi debiti se obligaverit et inscripserit, teneatur quilibet iuxta eiusmodi chirographa et inscriptiones fideiussoriales ei, cui-cumque se inscripserit et obligaverit, iuxta antiqua silesitica iura in toto satisfacere. Debe-buntque inter se vigore eiusmodi chirographo-rum et inscriptionum fideiussorialium iuxta an-tiquam consuetudinem in talibus observari so-litam agere et procedere sine quovis processu aut strepitu iuris aut officiorum requisitionibus, tantummodo denuntiatione iuxta antiquam consuetudinem coram capitaneo Nostro facta.

6. Postremo, ut dictorum ducatum seu districtum Regno Nostro incorporatio et ad palatinatum Cracoviensem adiunctio eo firmior perpetuo permaneat, statuimus atque ordinamus deinceps temporibus perpetuis observandum, ut cum expeditio bellica Regni Nostri generalis indicta fuerit, nobilitas districtum praefatorum Oszwieczimensis et Zatoriensis ad eandem expeditionem sub vexillo terrae Cracoviensis militare teneatur. In arce vero Oszwieczimensi tribunus Oszwieczimensis, qui iam exnunc semper deinceps ibidem per Nos constituetur, tempore eiusdem expeditionis generalis bellicae in loco capitanei permaneat. Pro constituendis etiam limitibus inter bona nobilium et alia quaecunque succamerarius terrae Cracoviensis nunc et pro tempore existens camerarium idoneum iuratum ac illorum districtum prae-fatorum indigenam et possessionatum semper deinceps ex officio suo deputare et constituere tenebitur. Ceteri quoque dignitarii et officiales terrae et palatinatus Cracoviensis parem, similem et aequalem quemadmodum in aliis districtibus terrae Cracoviensis iurisdictionem suam exercendi habituri sunt potestatem.

Quos quidem articulos superius hic descriptos, ut iam praemissimus, in districtibus praedictis legis loco ac in vim statuti et constitutionum publicarum perpetuis tem-poribus firmiter et inviolabiliter tenendos atque observandos vigore et autoritate praesentis co-nventus generalis Warschoviensis ordinamus, statuimus, confirmamus et decernimus. In

względem któregokolwiek i iakiegokolwiek, bądź małego bądź największego^p długu obo-wiązałby się i zapisał, aby był powinien każdy^q wedla takiego cyrografu i zapisu rękojemstwa onemu, któremu się zapisał i obowiązał, wedle starych praw śląskich we wszystkim^r dosyć uczynić i będą powinni między sobą za mocą takowych cyrografów i zapisów rękojemskich wedle starego zwyczaju, który w takowych rzeczach zdawna zwykł być chowan, czynić i postępować przez wszelkiego postępku i obrony prawa i szukania w tym urzędów ziemskich, tylko za obwieszczeniem uczynionym wedle starego zwyczaju przed starostą Naszym.

6. O wojnie^s.

Naostatek, aby przerzeczonych księstw alboⁱ powiatów do Królestwa Naszego wcielenie i do województwa krakowskiego przyłączenie tym mocniejsze na wieki było, ustawiamy i roz-rządzamy, chcąc na wieczne czasy to być cho-wano, iż gdy ruszenie pospolite wojenne Króles-twa Naszego będzie złożono^t, szlachta powiatów przerzeczonych oświęcimskiego i Zatorskiego na-toż ruszenie wojenne pod chorągwią ziemie kra-kowskiej będzie powinna wojować a na zamku oświęcimskim wojski oświęcimski, który iuż od tego czasu zawżdy napotym przez Nas będzie postanawian, za czasu tegoż wojennego ruszenia pospolitego na "miescu Starościnem"^u niech zos-tanie. A dla postano wienia granic między dobry szlacheckimi i innych ktorzychkolwiek podko-morzy ziemie krakowskiej, który teraz iest albo za czasem będzie, komornika godnego przysięgłego a onych powiatów przerzeczonych obywatela i o-siadłego zawżdy na potym z urzędu swego ma naznaczać i postanawiać będzie powinien. A inni dygnitarze i urzędnicy ziemie i województwa krakowskiego równą, iednaką i iednostainą, jako w innych powieciach ziemie krakowskiej, będą mieć moc sprawować swe urzędy i sprawy.

Które to artykuły tu wyższej wypisane, iako przerzeczono iest, w powieciach rzeczonych za prawo i za statut ustaw pospolitych na wieczne czasy mocnie i niezgwałcenie mają być trzymane i chowane, mocą i władzą niniejszego sejmu warszawskiego postanawiamy, utwierdzamy i skazujemy. Na której rzeczy świadectwo ręką Naszą niniejszy list podpisał-

^p VL: największego. ^q VL: każdy. ^r VL: wszystkim. ^s Brak tego tytułu w VL. ⁱ Zob. s. 142. ^t VL: złożone.

^{u-u} VL: miejscu starościny.

cuius rei fidem et testimonium manu Nostra subscripsimus et sigillum Nostrum appendi iussimus. Datum Warschoviae in conventu generali Regni die vigesima quinta mensis februaryi anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo quarto, regni vero Nostri trigesimo quarto. Sigismundus Augustus Rex subscripsit.

śmy i pieczęć Naszę kazaliśmy przyłożyć. Działo się i dan w Warszawie na walnym sejmie koronnym dwudziestego¹ dnia lutego roku Pańskiego 1564, Królestwa Naszego trzydziestego piątego. Za relacją Piotra Myszkowskiego, Królestwa Polskiego podkanclerzego, dziekana krakowskiego, gnieźnieńskiego, płockiego, łęczyckiego, warszawskiego proboszcza.

VI. UNIWERSAŁ PODWODNY WARSZAWSKI

Zygmunt August, z łaski Bożej kroi Polski, Wielkie Książę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Żmudzkie etc. pan i dziedzic.

I. Wszystkim wobec i każdemu z osobna, wojewodom, kasztelanom, starostom, podstarościm, burgrabiom, namiestnikom, burmistrzom, woitom, raicom, ławnikom miast i miasteczek, tak i wsi Naszych, iako innych wszystkich, które podwody dawać są powinni, imieniem wszelkim poddanym Naszym, po którychkolwiek miejscach w Koronie i w państwach Naszych mieszkającym, któregożkolwiek stanu abo mieiscy będącym, do którychkolwiek wiadomości ten uniwersał Nasz przyjdzie, wiernie Nam miłym. Oznaimuiemy tym to uniwersałem pisanym Naszym, iż iakośmy skoro na państwo Nasze wstąpili, staraliśmy się zawżdy o to, abyśmy w Koronie i w państwach Naszych porządek czynili, a między inszymi rzeczami, gdy skoro iedno z początku panowania Naszego, aż do tego czasu miewaliśmy częste a gęste prośby poddanych Naszych miast, miasteczek i wsi Naszych, którzy byli aż do tego czasu uciążeni i utraپieni, a prawie zniszczeni wielkimi a częstymi podwodami ustawicznymi, dlatego iż iedne miasta, miasteczka i wsi, będąc na gościńcach, którymi Nam często posyłać komorniki przychodzi, częste a gęste podwody dając, iuż dalej wytrwać nie mogli. A drugie miasta, miasteczka po stronach leżące, od tych podwod ulegały, a do drugich się nie przykładaly. A tak My iuż dosyć czyniąc prośbie i potrzebie poddanych Naszych, chcąc to iuż teraz na sobie opatrzyć, aby wszystkie miasta i miasteczka i wsi, które podwody dawać są powinne, iednako to brzemię na sobie niosły, a iedne imo drugie nie ulegały. Gdyżemy w teiże mierze przedtem w Księstwie Naszym Litewskim postanowienie uczynili, a tak też i w Koronie, na terażnie- iszym sejmie koronnym warszawskim, za radą i za spólnym zezwoleniem rad Naszych i innych stanów na tym to sejmie zgromadzonych, postanowiliśmy na wszystkie miasta i miasteczka i wsi, które są powinne, żeby te wszystkie Nam ku potrzebie Naszej posłańców Naszych, za pieniądze Nasze podwodę dawały, żeby Nam zasię na to do skarbu Naszego iednako się wszystkie składały, wedle konstytucyi i artykułów niżej opisanych. A naprzód mają się składać na te podwody miasta, miasteczka wszystkie Nasze królewskie, żadnego nie wyimuiąc, wsi też wszystkie, te które podwodę starodawną winne, mają się teraz pieniędzmi na podwodę składać, nie wyimuiąc stąd żadnych miast, które przedtem wolność od podwod miały.

Item: przedmieszczanie na przedmieściu mieszkający mają się składać tak iako niżej opisano będzie.

Item: miasta abo wsi mniejsze opacie, klasztorne etc., którekolwiek starodawna podwody były powinne, te też na ten czas pieniędzmi się na podwodę, iako i miasta Nasze składać mają. Wójt, burmistrz, ławnik, tak w miastach, iako i we wsi, któremu doglądanie porządku tych podwod zlecone będzie, wolen od takiego składania na podwody, dlatego aby porządku tym pilniej doglądał; i stanieli się omieszkanie iakie w tej mierze, to iego wina będzie, za którą sroga każń nań włożona będzie.

¹ W wydawnictwie J. Herburta (*Statuta i przywileje koronne*, wyd. z r. 1570, s. 764), a za nim w VL, t. II, s. 661 podana została błędna data 20 III 1564; akt ten wydano 24 II 1564 r.